

Η νομολογία των Ευρωπαϊκών Δικαστηρίων επί ζητημάτων σχετικών με εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας

Η παρούσα εισήγηση εστιάζει στη νομολογία των ευρωπαϊκών δικαστηρίων επί ζητημάτων που αφορούν εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, όπως έχει διαμορφωθεί στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων. Στο πρώτο σκέλος της παρουσίασης θα αναφερθώ στη νομολογία των δικαστηρίων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Α) και στο δεύτερο σκέλος στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Β).

Α. Τα δικαστήρια της Ευρωπαϊκής Ένωσης απέναντι σε υποθέσεις σχετικές με τη γενετήσια ελευθερία

1) Η νομολογία επί διαφορών που αφορούν τις εργασιακές σχέσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Αρχικά, θα γίνει αναφορά στη νομολογία των δικαστηρίων της ΕΕ (ΔΕΕ-πρώην ΔΕΚ, Γενικού Δικαστηρίου-πρώην ΠΕΚ και Δικαστηρίου Δημόσιας Διοίκησης) επί υπαλληλικών διαφορών, τόσο από τη σκοπιά των εγκαλουμένων για συμπεριφορές που προσβάλλουν τη γενετήσια ελευθερία (α), όσο και από τη σκοπιά των καταγγελλόντων τέτοιες συμπεριφορές και, ειδικότερα, σεξουαλική παρενόχληση (β).

α) Ζητήματα σχετικά με την πειθαρχική δίκη

Τα δικαστήρια της ΕΕ έχουν απασχοληθεί με πειθαρχικές υποθέσεις υπαλλήλων της Ένωσης που έχουν κατηγορηθεί για εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας. Από τη σχετική νομολογία προκύπτει ότι κατά των πράξεων που επιβάλλουν πειθαρχικές ποινές ασκείται ακυρωτικός έλεγχος, χωρίς να μπορεί το Δικαστήριο να υποκαταστήσει στο έργο της την Αρμόδια για τους Διορισμούς Αρχή (ΑΔΑ). Έτσι, σε υπόθεση επιβολής της ποινής της οριστικής παύσης λόγω ασέλγειας σε βάρος ανηλίκου, για την οποία ο υπάλληλος καταδικάστηκε ποινικά (*υπόθεση Υ κατά Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, απόφαση ΠΕΚ της 16.7.1998, T-144/96*), έχει κριθεί ότι: «Εφόσον αποδεικνύονται οι πράξεις που καταλογίζονται σε βάρος του υπαλλήλου, η επιλογή της κατάλληλης ποινής εμπίπτει στη δικαιοδοσία της ΑΔΑ, το δε Πρωτοδικείο δεν μπορεί να υποκαταστήσει την εκτίμηση της ΑΔΑ με τη δική του εκτίμηση, πλην περιπτώσεως πρόδηλης πλάνης ή καταχρήσεως εξουσίας. Ο προσδιορισμός της κατάλληλης κύρωσης στηρίζεται σε μια σφαιρική εκτίμηση εκ μέρους της ΑΔΑ όλων των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών και των περιστάσεων κάθε περίπτωσης. Ειδικότερα, απόφαση επιβάλλουσα την ποινή της οριστικής παύσης συνεπάγεται κατ' ανάγκην, ενόψει των εξ αυτής απορρεουσών σημαντικών συνεπειών, λεπτές και σε βάθος αναλύσεις εκ μέρους του οργάνου. Συναφώς, το όργανο διαθέτει ευρεία εξουσία εκτίμησης, ενώ ο δικαστικός έλεγχος περιορίζεται στην εξακρίβωση του υποστατού των ληφθέντων υπόψη περιστατικών, της απουσίας πρόδηλης πλάνης κατά την εκτίμηση των περιστατικών και της μη ύπαρξης κατάχρησης εξουσίας».

Άλλη αξιοσημείωτη απόφαση στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου είναι η υπόθεση *Z κατά Κοινοβουλίου* (απόφαση ΠΕΚ της 4.5.1999, T-242/97 και ΔΕΚ της 27.11.2001, C-270/99), η οποία αφορά ποινή υποβιβασμού επιβληθείσα σε βάρος υπαλλήλου του Κοινοβουλίου λόγω σεξουαλικής παρενόχλησης συναδέλφων του. Η υπόθεση έχει ενδιαφέρον από πλευράς χαρακτηρισμού των προθεσμιών εντός των οποίων πρέπει να δράσουν οι αρχές που ερευνούν τις καταγγελίες, οι οποίες είναι ιδιαίτερα ασφυκτικές (ολίγων μηνών από τη λήψη του φακέλου για το πειθαρχικό συμβούλιο να απευθύνει αιτιολογημένη γνώμη προς την ΑΔΑ όσον αφορά το κατάλληλο πειθαρχικό μέτρο και προθεσμία ενός μήνα για την ΑΔΑ να επιβάλει την ποινή). Το Δικαστήριο (αρχικά το ΠΕΚ και ακολούθως το ΔΕΚ) **έκρινε ότι οι πειθαρχικές προθεσμίες δεν είναι ανατρεπτικές, αλλ'** αποτελούν κανόνες χρηστής διοίκησης, η μη τήρηση των οποίων μπορεί να συνεπάγεται την ευθύνη του οργάνου για τη ζημία που έχει ενδεχομένως προκληθεί στους ενδιαφερομένους, χωρίς να επηρεάζει, αυτή καθεαυτή, το κύρος της πειθαρχικής κύρωσης που επιβλήθηκε μετά την παρέλευσή τους. Ωστόσο, δεν αποκλείεται μια σημαντική υπέρβαση των προθεσμιών να ισοδυναμεί, σε ορισμένες περιπτώσεις, με προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας ή με παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η οποία δικαιολογεί την ακύρωση της πειθαρχικής απόφασης.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι, επίσης, η απόφαση που εκδόθηκε σε υπόθεση επιβολής πειθαρχικής ποινής οριστικής παύσης σε βάρος Προϊσταμένου Αντιπροσωπείας της τότε ΕΟΚ λόγω σεξουαλικής παρενόχλησης τριών γυναικών που εργάζονταν ως προσωπικό της Αντιπροσωπείας, η οποία είχε εκδηλωθεί επανειλημμένα με πράξεις ερωτικού περιεχομένου (απευθύνθηκε στα θύματα με χυδαίο τρόπο εκφράζοντας τις σεξουαλικές του επιθυμίες, διέπραξε πράξεις επιδειξιομανίας, ανανίστηκε μπροστά σε μία από τις παθούσες, εξανάγκασε μία από τις παθούσες να αγγίξει τα γεννητικά του όργανα και αποπειράθηκε να έχει σεξουαλικές επαφές με μία από αυτές - *υπόθεση D κατά Επιτροπής, της 26.1.1995, T-549/93*). Το ΠΕΚ δέχθηκε ότι οι πειθαρχικές αρχές έχουν την υποχρέωση να διεξάγουν με επιμέλεια την πειθαρχική διαδικασία και να ενεργούν ούτως ώστε κάθε πράξη της πειθαρχικής δίωξης να λαμβάνει χώρα εντός εύλογης προθεσμίας σε σχέση με την πράξη

που τερματίζει την πειθαρχική διαδικασία, καθώς και ότι το πειθαρχικό συμβούλιο διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως ως προς την αναγκαιότητα διεξαγωγής κατ' αντιπαράσταση εξέτασης του εγκαλούμενου με τους μάρτυρες, υπό το φως της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας του πειθαρχικώς διωκόμενου. Εξάλλου, ως προς την υποχρέωση αιτιολογίας της πράξης επιβολής πειθαρχικής κύρωσης, δέχθηκε ότι αυτή αποσκοπεί, αφενός, στο να δίδεται στον κοινοτικό δικαστή η δυνατότητα να ασκεί τον έλεγχο του επί της νομιμότητας της απόφασης και, αφετέρου, στο να παρέχονται στον ενδιαφερόμενο οι απαραίτητες ενδείξεις για το βάσιμο ή αβάσιμο της. Η υποχρέωση αυτή πρέπει να εκτιμάται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση εν όψει των περιστάσεων της επίδικης απόφασης.

Στην ίδια αυτή σημαντική απόφαση του ΠΕΚ, κατά της οποίας ο προσφεύγων άσκησε στη συνέχεια αίτηση αναίρεσης η οποία απορρίφθηκε με διάταξη του ΔΕΚ (υπόθεση C-89/95), δόθηκε ο ορισμός της έννοιας της σεξουαλικής παρενόχλησης, όπως προέκυπτε από την τότε ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία (Ψήφισμα 90/C/570/02 του Συμβουλίου (29.5.1990) της Ευρωπαϊκής Κοινότητας). Σύμφωνα με το Πρωτοδικείο, προκειμένου συγκεκριμένη συμπεριφορά να εμπίπτει στην **έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης**, πρέπει (σωρευτικά): **α)** να πρόκειται για συμπεριφορά σεξουαλικής φύσης ή οφειλόμενη σε ερωτική διάθεση, **β)** να γίνεται αισθητή ως ανεπιθύμητη γι' αυτόν που την υφίσταται και **γ)** να δημιουργεί κλίμα φόβου, εχθρότητας ή ταπείνωσης για το θιγόμενο πρόσωπο ή να παρουσιάζεται ως παρέχουσα επαγγελματικά πλεονεκτήματα ή μειονεκτήματα αναλόγως του αν το πρόσωπο αυτό την αποδεχθεί ή την αποκρούσει. Αν ληφθεί υπόψη η συμπεριφορά του προσφεύγοντος, δεν είναι απαραίτητο για τον χαρακτηρισμό της ως σεξουαλικής παρενόχλησης οι παθόντες να καταδεικνύουν σαφώς ότι η συμπεριφορά αυτή τους ήταν ανεπιθύμητη· τούτο είναι αναγκαίο όταν τα προσπατόμενα αφορούν εκδήλωση απλού ερωτικού ενδιαφέροντος.

Περαιτέρω, στην υπόθεση Campogrande κατά Επιτροπής, της 23.4.2002 (T-136/98) το ΠΕΚ συμπλήρωσε εννοιολογικά τη σεξουαλική παρενόχληση, κρίνοντας ότι για να θεωρηθεί μια συμπεριφορά σεξουαλικού περιεχομένου ως παρενόχληση δεν χρειάζεται το θύμα να τη θεωρεί σοβαρή.

Στο **Ψήφισμα 90/C/570/02 του Συμβουλίου (29.5.1990)** της Ευρωπαϊκής Κοινότητας περιέχεται ο πρώτος κοινοτικός ορισμός της σεξουαλικής παρενόχλησης, ως «η συμπεριφορά σεξουαλικής φύσεως ή οποιαδήποτε άλλη συμπεριφορά βασιζόμενη στη διαφορά φύλου, η οποία θίγει την αξιοπρέπεια γυναικών και ανδρών στην εργασία περιλαμβανομένης και της συμπεριφοράς εκ μέρους ανωτέρων και ομοιοβάθμων, αποτελεί ανεπίτρεπτη προσβολή της αξιοπρέπειας των εργαζομένων ή μαθητευομένων και είναι απαράδεκτη εάν: α) η συμπεριφορά αυτή είναι ανεπιθύμητη, παράλογη και προσβλητική για το άτομο που την υφίσταται· β) η απόκρουση ή η υποταγή ενός ατόμου σε αυτή τη συμπεριφορά από μέρους εργοδοτών ή εργαζομένων (συμπεριλαμβανομένων των ανωτέρων ή των ομοιοβάθμων) χρησιμοποιείται κατά τρόπο συγκεκριμένο ή μη, ως βάση για να ληφθεί μια απόφαση που έχει επίπτωση στην πρόσληψη ή την συνέχιση της απασχόλησης αυτού του ατόμου, τις προαγωγές του, τις αποδοχές του ή οποιαδήποτε άλλη απόφαση σχετική με την απασχόληση ή/και γ) η συμπεριφορά αυτή δημιουργεί εκφοβιστικό, εχθρικό ή ταπεινωτικό περιβάλλον εργασίας για το άτομο που την υφίσταται». Βάσει του Ψηφίσματος αυτού η Επιτροπή εξέδωσε στις 27.1.1991 Σύσταση (92/131/ΕΟΚ), στο Παράρτημα της οποίας περιλήφθηκε Κώδικας Πρακτικής για την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης.

Εξάλλου, σύμφωνα με το **άρθρο 12α** του ήδη ισχύοντος **Κανονισμού Υπηρεσιακής Κατάστασης Υπαλλήλων της Ένωσης**: «1. Ο υπάλληλος απέχει από κάθε μορφή ηθικής ή σεξουαλικής παρενόχλησης. 2.. 3. Ως «ηθική παρενόχληση», νοείται η καταχρηστική επί ορισμένο χρονικό διάστημα διαγωγή που εκδηλώνεται κατά τρόπο επαναληπτικό ή συστηματικό με είδη συμπεριφοράς, με προφορικό ή γραπτό λόγο, με χειρονομίες ή πράξεις που γίνονται με πρόθεση και θίγουν την προσωπικότητα, την αξιοπρέπεια ή τη φυσική ή ψυχολογική ακεραιότητα ενός προσώπου. 4. Ως «**σεξουαλική παρενόχληση**», νοείται μια συμπεριφορά γενετήσιου περιεχομένου, μη επιθυμητή από το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται και η οποία έχει ως στόχο ή αποτέλεσμα την προσβολή της αξιοπρέπειας του ή τη δημιουργία ενός εκφοβιστικού, εχθρικού, υβριστικού ή ενοχλητικού περιβάλλοντος. Η σεξουαλική παρενόχληση αντιμετωπίζεται ως διάκριση βάσει του φύλου.»

Στο σημείο αυτό θα κάνουμε μια παρένθεση προκειμένου να αναφερθεί η νομολογία του γαλλικού Conseil d'Etat σχετικά με την έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης. Με απόφαση της **15ης.1.2014 (SA La Poste)** το γαλλικό ΣτΕ, επιλαμβανόμενο αίτησης αναίρεσης κατά απόφασης διοικητικού εφετείου που είχε κάνει δεκτή υπαλληλική προσφυγή υπαλλήλου των Ταχυδρομείων στον οποίο είχε επιβληθεί η πειθαρχική ποινή προσωρινής παύσης δύο ετών λόγω σεξουαλικής παρενόχλησης των υφισταμένων του, έδωσε τον ορισμό της έννοιας της σεξουαλικής παρενόχλησης, ερμηνεύοντας το άρθρο 6 του Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων του 1983, ως εξής: «εμπίπτουν στην έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης χειρονομίες ή συμπεριφορές με σεξουαλική χροιά, επαναλαμβανόμενες ή μη επαναλαμβανόμενες εφόσον αγγίζουν κάποιο

βαθμό σοβαρότητας, οι οποίες λαμβάνουν χώρα εντός ή επ' αφορμή της υπηρεσίας, είναι μη επιθυμητές από αυτόν προς τον οποίο απευθύνονται και αποσκοπούν ή καταλήγουν είτε στην προσβολή της αξιοπρέπειάς του, είτε, όταν ιδίως προέρχονται από ιεραρχικώς προϊστάμενο ή από πρόσωπο ικανό να επηρεάσει τις συνθήκες εργασίας ή την επαγγελματική σταδιοδρομία του θύματος, στη δημιουργία σε βάρος του μια κατάστασης εκφοβιστικής, εχθρικής ή προσβλητικής». Τα διοικητικά δικαστήρια ασκούν πλήρη έλεγχο κατά των αποφάσεων που επιβάλλουν πειθαρχικές ποινές, το δε Conseil d'Etat ασκεί αναίρετικό έλεγχο επί των αποφάσεών τους, ελέγχοντας, μεταξύ άλλων, την εσφαλμένη υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στην έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης, όπως ακριβώς έκανε στην εν λόγω υπόθεση, όπου το διοικητικό εφετείο είχε εσφαλμένα θεωρήσει ότι η επαναλαμβανόμενη επί δέκα έτη συμπεριφορά του προσφεύγοντος, συνιστάμενη σε αγγίγματα στη μέση και στους γοφούς των γυναικών υπαλλήλων αποτελούσε μεν παραβατική συμπεριφορά, πλην δεν την είχε υπαγάγει στην έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης.

Εξάλλου, όπως προκύπτει από τον ορισμό αυτό, το Conseil d'Etat, κινούμενο σε ανάλογη με τα δικαστήρια της Ένωσης συλλογιστική, θεωρεί ως ουσιώδη στοιχεία της έννοιας της σεξουαλικής παρενόχλησης στην εργασία τη συμπεριφορά με σεξουαλική χροιά, που στρέφεται σε βάρος κάποιου παρά τη θέλησή του και δύναται να προσβάλλει την αξιοπρέπειά του ή να επηρεάσει δυσμενώς τις συνθήκες εργασίας του, λαμβάνει δε ιδιαίτερη απαξία όταν προέρχεται από πρόσωπο που έχει την εξουσία να κάνει, κυριολεκτικά, δύσκολη τη ζωή του υπαλλήλου. Προς την κατεύθυνση που δόθηκε με τον ορισμό αυτό τροποποιήθηκε μεταγενέστερα το σχετικό άρθρο στον γαλλικό Κώδικα Δημοσίων Υπαλλήλων. Ανάλογο δε ορισμό της σεξουαλικής παρενόχλησης έχει δοθεί από το Ανώτατο Δικαστικό Συμβούλιο της Ισπανίας.

Επανερχόμενοι στη νομολογία των δικαστηρίων της ΕΕ, αφήνουμε τις αμιγώς πειθαρχικές υποθέσεις και περνάμε στη σχετική με τα εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας νομολογία από μια άλλη οπτική, αυτή του σεβασμού των δικαιωμάτων των καταγγελλόντων τέτοιες συμπεριφορές (συνήθως σεξουαλική παρενόχληση):

β) Διαδικαστικά δικαιώματα των καταγγελλόντων (σεξουαλική παρενόχληση)

Ⓞ Υπόθεση ΟΖ κατά Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, της 4.4.2019 (C-558/17- Προεδρ. Βηλαράς, T-607/16)

- Η απόφαση αυτή αφορά τον σεβασμό των διαδικαστικών δικαιωμάτων του φερόμενου θύματος της σεξουαλικής παρενόχλησης και, συγκεκριμένα, εφαρμόζει την αρχή της προηγούμενης ακρόασης κατά το στάδιο έρευνας των καταγγελιών και έκδοσης του σχετικού πορίσματος.

- Η υπόθεση ξεκίνησε με τις καταγγελίες υπαλλήλου της ΕΤΕπ για σεξουαλική παρενόχληση της ίδιας από τον Προϊστάμενό της, κατόπιν των οποίων κινήθηκε επίσημη διαδικασία έρευνας δυνάμει της πολιτικής αξιοπρέπειας της ΕΤΕπ στον χώρο εργασίας. Η Επιτροπή έρευνας στην έκθεσή της σημείωσε ότι οι καταγγελίες της ΟΖ δεν επιβεβαιώθηκαν, ελλείψει μαρτύρων παρόντων κατά την τέλεση των καταγγελλόμενων πράξεων. Αντιθέτως, όλοι οι μάρτυρες είχαν την κοινή άποψη ότι συνέτρεχε λόγος ανησυχίας για την υγεία της ΟΖ, η οποία είχε παρουσιάσει σημαντική απώλεια βάρους λόγω ενός επώδυνου χωρισμού και αντιμετώπιζε ψυχολογικά προβλήματα. Επιπλέον, η ΟΖ αδημονούσε για την υπηρεσιακή της εξέλιξη και κατέφευγε σε διάφορες μεθοδεύσεις ικανές να βλάψουν άλλα πρόσωπα στην εργασία της, είχε δε δυσκολία να αποδεχθεί οποιασδήποτε μορφής κριτική. Τέλος, η επιτροπή έρευνας συνέστησε στην ΟΖ να επιδείξει καλύτερο ομαδικό πνεύμα και να υιοθετήσει θετική στάση. Κατόπιν αυτού εκδόθηκε απόφαση από τον Πρόεδρο της ΕΤΕπ με την οποία οι καταγγελίες τέθηκαν στο αρχείο. Η καταγγέλλουσα άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης αυτής και αγωγή αποζημίωσης ενώπιον του ήδη αρμόδιου Γενικού Δικαστηρίου (το ΔΔημ.Διοικ. καταργήθηκε από Σεπτ./2016), το οποίο απέρριψε τα δύο ένδικα βοηθήματα (υπόθεση T-607/16), με την αιτιολογία ότι δεν παραβιάστηκαν διαδικαστικά δικαιώματα της αιτούσας.

- Η καταγγέλλουσα άσκησε αίτηση αναίρεσης κατά της απόφασης αυτής, η οποία έγινε δεκτή από το ΔΕΕ. Το Δικαστήριο, αφού έκρινε ότι το φερόμενο ως θύμα παρενόχλησης δύναται να επικαλεσθεί το δικαίωμα ακρόασης στο πλαίσιο της αρχής της χρηστής διοίκησης που κατοχυρώνεται στο άρθρο 41 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ, δέχθηκε στη συνέχεια ότι η επίδικη απόφαση, ακριβώς επειδή απορρίπτει την καταγγελία της αναιρεσείουσας, συνιστά ατομικό μέτρο που λήφθηκε εναντίον της και την επηρεάζει δυσμενώς. Επομένως, η επιτροπή έρευνας, πριν διαβιβάσει τις συστάσεις της στον πρόεδρο της ΕΤΕπ και, εν πάση περιπτώσει, ο πρόεδρος της ΕΤΕπ, πριν από τη λήψη της προσβαλλόμενης απόφασης, είχαν την υποχρέωση να σεβαστούν το δικαίωμα ακρόασής της υπό την ιδιότητά της ως καταγγέλλουσας.

- Κρίσιμες εν προκειμένω είναι οι σκέψεις της απόφασης αυτής ότι, προκειμένου να ασκηθεί πλήρως το δικαίωμα της αιτούσας σε προηγούμενη ακρόαση, δεν αρκούσε η ακρόασή της κατά το αρχικό στάδιο της έρευνας, αλλά η ίδια είχε το δικαίωμα, προκειμένου να μπορέσει να διατυπώσει λυσιτελώς τις παρατηρήσεις

της, να της γνωστοποιηθεί τουλάχιστον μια σύνοψη των δηλώσεων του προσώπου που κατηγορήθηκε ως δράστης της παρενόχλησης και των διαφόρων εξετασθέντων μαρτύρων, στο μέτρο κατά το οποίο η επιτροπή έρευνας χρησιμοποίησε τις δηλώσεις αυτές στην έκθεσή της, προκειμένου να διατυπώσει συστάσεις προς τον πρόεδρο της ΕΤΕπ, με βάση τις οποίες εκείνος εξέδωσε την επίδικη απόφαση. Έπρεπε δηλαδή να δοθεί στην καταγγέλλουσα η δυνατότητα να υποβάλει τις παρατηρήσεις της και να αντικρούσει τις δηλώσεις του καθ' ου η καταγγελία και το περιεχόμενο των μαρτυριών, τηρουμένης της αρχής εμπιστευτικότητας (ανωνυμοποίηση κλπ).

- Παρατηρείται, συνεπώς, μια διεύρυνση των δικαιωμάτων του καταγγέλλοντος, σε σημείο που να προσεγγίζει τα κλασικά δικαιώματα άμυνας που καταρχήν απολαμβάνει ο εγκαλούμενος προκειμένου να αντικρούσει τις κατηγορίες που τον αφορούν, ακριβώς επειδή η διαδικασία έρευνας κάλλιστα δύναται να επηρεάσει *δυσμενώς* το πρόσωπο που υπέβαλε την καταγγελία. Την ίδια αρχή δέχεται η νομολογία και αναφορικά με την ηθική παρενόχληση, όπου, μάλιστα, έχουν εκδοθεί περισσότερες αποφάσεις από τα δικαστήρια της ΕΕ.

ⓐ Υπόθεση Campogrande κατά Επιτροπής, της 23.4.2002 (C-62/01, T-136/98)

- Αντίστοιχη δικαίωση της καταγγέλλουσας λόγω παράβασης διαδικαστικών υποχρεώσεων της Διοίκησης σχετικά με την έρευνα της καταγγελίας της είχε λάβει χώρα σε μια παλιότερη υπόθεση, όπου δικαιώθηκε εν μέρει σε πρώτο βαθμό και, ακολούθως, η αίτηση αναίρεσης που άσκησε ως εν μέρει ηττηθείσα απορρίφθηκε από το ΔΕΕ.

- Στην υπόθεση αυτή η καταγγέλλουσα, υπάλληλος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, υπέβαλε στην Επιτροπή αίτηση αρωγής (διερεύνησης)- καταγγελία σε βάρος του Διευθυντή της για σεξουαλική παρενόχληση, ισχυριζόμενη ότι στη διάρκεια σύσκεψης, ο Μ. Α. τη χτύπησε απαλά στα οπίσθια λέγοντας: «Όπως μπορείτε να διαπιστώσετε, η διεύθυνσή μου εκπροσωπείται πολύ καλά από τις γυναίκες». Η αναιρεσείουσα ισχυρίζεται ότι επί σειρά ετών αναγκάστηκε να υπομείνει, υπό τη διεύθυνση του Μ. Α., διάφορα «σχόλια για το πρόσωπό της και επανειλημμένα, άτοπα πειράγματα που δεν έχουν καμιά θέση στο πλαίσιο μιας συνήθους επαγγελματικής σχέσης». Ξεκίνησε διοικητική έρευνα κατά του Μ. Α, ο οποίος δέχθηκε μεν ότι έκανε πράγματι την χειρονομία, πλην όμως έδωσε διαφορετική εκδοχή των περιστατικών από την Α. Μ. Campogrande και αρνήθηκε ότι διέπραξε σεξουαλική παρενόχληση. Μετά την ολοκλήρωση της διοικητικής έρευνας δεν δόθηκε ρητή απάντηση επί της αίτησης αρωγής της αιτούσας, η οποία άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΠΕΚ κατά της σιωπηρής απόρριψης του αιτήματός της και αγωγή αποζημίωσης κατά της Επιτροπής για την ηθική βλάβη που υπέστη λόγω της προσβαλλόμενης σιωπηρής απόρριψης. Εξάλλου, μετά την άσκηση της προσφυγής-αγωγής, της κοινοποιήθηκε το πόρισμα της έρευνας, που καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «τίποτα δεν στηρίζει με βεβαιότητα τον ισχυρισμό ότι ο Μ. Α. προέβη στη χειρονομία που του προσάπτεται με την πρόθεση να ταπεινώσει την Α. Μ. Campogrande ως γυναίκα».

- Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η υποχρέωση αρωγής περιλαμβάνει το καθήκον της Διοίκησης να εξετάζει με σοβαρότητα, ταχύτητα και εμπιστευτικότητα (τηρουμένου του απορρήτου) τις καταγγελίες περί σεξουαλικής παρενόχλησης και να ενημερώνει τον καταγγέλλοντα για την τύχη της καταγγελίας του, δεδομένου ότι η αβεβαιότητα ως προς τη συνέχεια που επιφυλάσσεται σε μια καταγγελία για σεξουαλική παρενόχληση είναι πάντα επιζήμια για τα μέρη και πρέπει να αποφεύγεται. Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η σεξουαλική παρενόχληση αμφισβητείται, η Επιτροπή είχε την υποχρέωση να πραγματοποιήσει έρευνα για να εξακριβώσει τα περιστατικά και ενδεχομένως να καθορίσει την κατάλληλη επανόρθωση, χωρίς να ασκεί επιρροή το γεγονός ότι η αιτούσα δεν αποδεικνύει ότι υπέστη υλική ζημία λόγω των πράξεων παρενόχλησης και ότι δεν αποδείχθηκε ότι ο Μ. Α. θέλησε να την ταπεινώσει και στη συνέχεια της ζήτησε συγγνώμη. Αφού διαπίστωσε την υποχρέωση κίνησης και διεξαγωγής έρευνας με επιμέλεια και ταχύτητα, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η έναρξη έρευνας εκ μέρους της Επιτροπής επτά μήνες μετά την κατάθεση της αίτησης αρωγής παραβίασε την υποχρέωση που υπέχει να εξετάζει χωρίς καθυστέρηση τις καταγγελίες περί σεξουαλικής παρενόχλησης. Για τους λόγους αυτούς ακύρωσε τη σιωπηρή απόρριψη της αίτησης αρωγής της αιτούσας. Ωστόσο, απέρριψε το αίτημα αποζημίωσης, κρίνοντας ότι η ηθική βλάβη της αιτούσας αποκαταστάθηκε με την ακύρωση της προσβαλλόμενης σιωπηρής απόρριψης, ενώ, εξάλλου, δεν αποδείχθηκε ότι υπέστη πράγματι σεξουαλική παρενόχληση, ούτε κατά το συμβάν στη σύσκεψη, που δεν επιβεβαιώθηκε από τους παρόντες μάρτυρες, ούτε και στις άλλες περιπτώσεις που κατήγγειλε η αιτούσα, τις οποίες χαρακτήρισε ως «απλές φιλικές παρατηρήσεις ή απλές συμπτώσεις», δοθέντος μάλιστα ότι έγινε δεκτή, από το πόρισμα της έρευνας που επικρίνει η αιτούσα, μια έκθεση των πραγματικών περιστατικών την οποία η ίδια είχε συντάξει και η οποία προσαρτάται στο εν λόγω πόρισμα. Με λίγα λόγια, το Πρωτοδικείο, αφενός θεώρησε ότι η ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης αποτελούσε κατάλληλη αποκατάσταση της ζημίας αυτής και αφετέρου, όσον αφορά τα περιστατικά σεξουαλικής παρενόχλησης, αφού εξέτασε τους σχετικούς ισχυρισμούς της αναιρεσείουσας, έκρινε ότι δεν αποδεικνύονται και απέρριψε το συναφές αίτημα αποζημίωσης.

- Η απόφαση του Πρωτοδικείου είναι σημαντική και επειδή κρίθηκε ότι, προκειμένου να εκκινήσει η διοικητική έρευνα, δεν ασκεί επιρροή η πρόθεση εξευτελισμού του θύματος από τον θύτη, η πρόκληση υλική ζημίας, ή το να απαιτείται από το θύμα να αποδεικνύει ότι έχει καταστήσει σαφές στον θύτη ότι η συμπεριφορά του είναι ανεπιθύμητη.
- Το ΔΕΕ στο οποίο ήχθη η υπόθεση αναιρετικά από την καταγγέλλουσα ως προς το απορριπτικό σκέλος της, απέρριψε την αίτηση αναίρεσης ως αβάσιμη, με το σκεπτικό ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου είναι επαρκώς αιτιολογημένη, ως απαράδεκτη δε κατά το μέρος που η αναιρεσείουσα ζητούσε εκ νέου εκτίμηση του αποδεικτικού υλικού.

Συμπερασματικά, στο πεδίο της έρευνας καταγγελιών για σεξουαλική παρενόχληση, θεωρούμε ότι τα δικαστήρια της Ένωσης έχουν κρατήσει μια ισόρροπη στάση μεταξύ των δικαιωμάτων των καταγγελλόντων και των δικαιωμάτων άμυνας των καταγγελλόμενων προσώπων.

2) Ο συσχετισμός των σεξουαλικών εγκλημάτων κατά ανηλίκων με την έννοια της δημόσιας ασφάλειας

Θα αναφερθώ, τέλος, σε δύο υποθέσεις του ΔΕΕ που εκφεύγουν του πεδίου του πειθαρχικού δικαίου, αφορούν όμως εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και συγκεκριμένα σεξουαλική κακοποίηση παιδιών, με θύτες κοινοτικούς υπηκόους κατά των οποίων εκδόθηκε απόφαση απέλασης από τα κράτη υποδοχής και στο πώς το ΔΕΕ συσχέτισε τα εγκλήματα αυτού του είδους με την έννοια των «λόγων δημόσιας ασφάλειας»:

ⓐ Υπόθεση Ρ.Ι. κατά Γερμανίας, της 22.5.2012 (C-348/09)

- Αφορούσε προδικαστικό ερώτημα που υποβλήθηκε από γερμανικό δικαστήριο (Διοικητικό Εφετείο), σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 28 παράγραφος 3 περ. α' της οδηγίας 2004/38/ΕΚ (ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της ΕΕ στην επικράτεια των κρατών μελών), που προβλέπει ότι απόφαση περί απέλασης πολίτη της Ένωσης που έχει διαμείνει τουλάχιστον κατά τα προηγούμενα δέκα έτη στο κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να ληφθεί αποκλειστικά για επιτακτικούς λόγους δημόσιας ασφάλειας.
- Ο συγκεκριμένος Ιταλός υπήκοος ζούσε στην Γερμανία από το 1987. Το έτος 2006 συνελήφθη και καταδικάστηκε για σεξουαλική κακοποίηση, επίθεση και βιασμό της ανήλικης κόρης της συντρόφου του, η οποία ήταν οκτώ ετών όταν άρχισαν οι πράξεις κακοποίησης, οι οποίες λάμβαναν χώρα κατ'εξακολούθηση επί 11 έτη.
- Το ερώτημα που τέθηκε και στο οποίο το Δικαστήριο απάντησε θετικά, ήταν αν η παραπάνω εγκληματική συμπεριφορά είναι δυνατόν να συνιστά «επιτακτικό λόγο δημόσιας ασφάλειας», ώστε να επιτρέπει την κατ'εξάιρεση απέλαση κοινοτικού υπηκόου που είχε θεμελιώσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής στη Γερμανία.
- Το Δικαστήριο, αφού δέχθηκε ότι η έννοια «επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας» θέτει ως προϋπόθεση όχι μόνον να υπάρχει προσβολή της δημόσιας ασφάλειας, αλλά επίσης η προσβολή αυτή να είναι ιδιαιτέρως σοβαρή, έκρινε ότι τα κράτη μέλη παραμένουν μεν ελεύθερα να καθορίζουν, σύμφωνα με τις εθνικές τους ανάγκες, τις απαιτήσεις της δημόσιας τάξης και της δημόσιας ασφάλειας ως δικαιολογητικό λόγο για παρέκκλιση από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, εντούτοις, οι απαιτήσεις αυτές πρέπει να ερμηνεύονται συσταλτικά.
- Προκειμένου δε να καθορίσει κατά πόσον αδικήματα όπως αυτά που διέπραξε ο Ιταλός υπήκοος ενδέχεται να εμπίπτουν στην έννοια «επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας», το ΔΕΕ έλαβε υπόψη ότι κατά το άρθρο 83 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ, η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών εντάσσεται στους τομείς της ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση οι οποίοι απαιτούν την παρέμβαση του νομοθέτη της Ένωσης, εξ ου και η θέσπιση της σχετικής Οδηγίας 2011/93/ΕΕ, σύμφωνα με την οποία η σεξουαλική κακοποίηση και η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών συνιστούν σοβαρές προσβολές θεμελιωδών δικαιωμάτων. Δέχθηκε, συνεπώς, ότι τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να κρίνουν ότι τέτοια ποινικά αδικήματα αποτελούν σοβαρή προσβολή θεμελιώδους συμφέροντος της *κοινωνίας*, ικανή να συνιστά άμεση απειλή για την ηρεμία και τη σωματική ασφάλεια του πληθυσμού και ότι, ως εκ τούτου, εμπίπτουν στην έννοια «επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας», με αποτέλεσμα να δικαιολογείται ενδεχομένως η λήψη του μέτρου της απέλασης βάσει της παραγράφου 3 του άρθρου 28 της οδηγίας 2004/38, υπό την προϋπόθεση ότι ο τρόπος τέλεσης τέτοιων αδικημάτων χαρακτηρίζεται ως ιδιαίτερα σοβαρός, κάτι που απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διαπιστώσει. Περαιτέρω, όμως, και αυτό είναι πολύ σημαντικό για την επόμενη απόφαση που θα αναφερθεί, δέχθηκε ότι κάθε μέτρο απέλασης εξαρτάται από τον όρο να συνιστά η συμπεριφορά του οικείου προσώπου πραγματική και ενεστώσα απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας του οικείου κράτους μέλους, διαπίστωση που προϋποθέτει, κατά κανόνα, ότι το οικείο πρόσωπο τείνει να

διατηρήσει τη συμπεριφορά αυτή στο μέλλον. Εξάλλου, προτού λάβει απόφαση περί απέλασης, το κράτος μέλος υποδοχής πρέπει να λάβει υπόψη, μεταξύ άλλων, τη διάρκεια παραμονής του οικείου προσώπου στην επικράτειά του, την ηλικία του, την κατάσταση της υγείας του, την οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση, την κοινωνική και πολιτιστική ενσωμάτωσή του στο κράτος μέλος υποδοχής και το εύρος των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής.

-Ο Γ. Εισαγγελέας Υ.Βοτ είχε υποστηρίξει, αντιθέτως ότι η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκου, η σεξουαλική επίθεση, καθώς και ο βιασμός δεν εμπίπτουν στην έννοια των επιτακτικών λόγων δημόσιας ασφάλειας οσάκις οι πράξεις αυτές δεν απειλούν άμεσα την ηρεμία και τη σωματική ακεραιότητα του γενικού πληθυσμού στο σύνολό του ή μεγάλου τμήματος αυτού (παραπέμποντας στην υπόθεση Τσακουρίδης που ήταν η πρώτη που είχε απασχολήσει το ΔΕΕ επί του άρθρου αυτού σε υπόθεση εμπορίας ναρκωτικών). Βασίστηκε, δηλαδή, σε ένα ποσοτικό κριτήριο, αυτό της απειλής μεγάλου τμήματος του πληθυσμού (και όχι απλώς της οικογενειακής σφαίρας του θύτη από τη συμπεριφορά του), για να καταλήξει ότι δεν απειλείται η δημόσια ασφάλεια (θεωρώντας, αντιθέτως, ότι η προαναφερθείσα εγκληματική συμπεριφορά εμπίπτει, κλασικά, στην έννοια της προσβολής της δημόσιας τάξης), έναντι του κριτηρίου των ποιοτικών χαρακτηριστικών της ίδιας της πράξης της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκου και της σοβαρότητάς της, που τελικά προέκρινε το Δικαστήριο.

10 Υπόθεση Ε. κατά Ισπανίας, της 13.7.2017 (C-193/16)

Επί τη βάση της προαναφερθείσας απόφασης, λίγα χρόνια μετά, στις 13.7.2017, το ΔΕΕ εξέδωσε απόφαση επί παρεμφερών πραγματικών περιστατικών, ερμηνεύοντας διαφορετικό άρθρο της ίδιας Οδηγίας.

-Η υπόθεση αφορούσε προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε ισπανικό δικαστήριο (Ανώτατο Δικαστήριο της Χώρας των Βάσκων), σχετικά με την έννοια του άρθρου 27 παρ. 2 της προαναφερθείσας Οδηγίας περί ελεύθερης διαμονής, που προβλέπει ότι κάθε απόφαση απομάκρυνσης που λαμβάνεται για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας πρέπει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας και να θεμελιώνεται αποκλειστικά στην προσωπική συμπεριφορά του ατόμου, η οποία πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας.

- Ο συγκεκριμένος Ιταλός υπήκοος, κάτοικος Ισπανίας, απελάθηκε για λόγους δημόσιας ασφάλειας και του επιβλήθηκε απαγόρευση εισόδου στην ισπανική επικράτεια για διάστημα δέκα ετών, με την αιτιολογία ότι είχε καταδικαστεί με τρεις αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις σε κάθειρξη δώδεκα ετών για την κατ' εξακολούθηση τέλεση του εγκλήματος της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων, ποινή την οποία εξέτιε ήδη σε σωφρονιστικό κατάστημα της Ισπανίας. Το ζήτημα που τέθηκε εδώ ήταν αν ο Ε συνιστά «πραγματική και ενεστώσα απειλή», δεδομένου ότι κρατείται σε σωφρονιστικό κατάστημα και του απομένει μεγάλο χρονικό διάστημα κάθειρξης προς έκτιση.

- Το Δικαστήριο αρχικά υπενθύμισε, παραπέμποντας στην προηγούμενη απόφαση (υπόθεση C-348/09), ότι η γενετήσια εκμετάλλευση παιδιών εντάσσεται στους τομείς της ιδιαίτερας σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση και ότι τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια να κρίνουν ότι τα αδικήματα αυτά αποτελούν ιδιαίτερας σοβαρής προσβολή θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας, ως προς τα οποία ο κίνδυνος επαναλήψεως της τέλεσής τους συνιστά άμεση απειλή για την ηρεμία και τη σωματική ασφάλεια του πληθυσμού και, ως εκ τούτου, μπορεί να εμπίπτουν στην έννοια «επιτακτικοί λόγοι δημόσιας ασφάλειας». Περαιτέρω, έκρινε ότι το κρίσιμο άρθρο της Οδηγίας εξαρτά κάθε μέτρο απέλασης από την προσωπική συμπεριφορά του εμπλεκόμενου προσώπου, και ειδικότερα από τον όρο μια τέτοια συμπεριφορά να συνιστά πραγματική και ενεστώσα απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας ή του κράτους μέλους υποδοχής, διαπίστωση που προϋποθέτει, κατά κανόνα, ότι το οικείο πρόσωπο τείνει να διατηρήσει τη συμπεριφορά αυτή στο μέλλον. Στη συνέχεια, αποσύνδεσε την έννοια της προσωπικής συμπεριφοράς από το γεγονός της κράτησης του καταδικασθέντος και απελαυνόμενου, την οποία θεώρησε, έμμεσα, ως αντικειμενικό γεγονός το οποίο δεν πρέπει να συσχετίζεται με τη συμπεριφορά του, ούτε, συνακόλουθα, να ασκεί επιρροή στην κρίση σχετικά με τη νομιμότητα της απέλασης. Επομένως, ασχέτως αν κρατείται ή μη, είναι δυνατό το ενδεχόμενο η συμπεριφορά κρατούμενου κατά του οποίου έχει εκδοθεί απόφαση απομάκρυνσης από τη χώρα, να συνιστά δυνητικά, σε σχέση με θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας του κράτους μέλους υποδοχής, απειλή με πραγματικό και ενεστώτα χαρακτήρα. Κυρίαρχο δε κριτήριο, ως προς αυτό, είναι το αν τείνει να διατηρήσει τη συμπεριφορά αυτή στο μέλλον, κάτι που απόκειται στην εκτίμηση των αρχών του κράτους μέλους.

Συμπέρασμα: στις ανωτέρω δύο αποφάσεις χαρακτηριστικό είναι το υψηλό επίπεδο σοβαρότητας που το Δικαστήριο αποδίδει στη βαριά εγκληματικότητα της σεξουαλικής βίας με θύματα παιδιά και, κυρίως, στον πραγματικό κίνδυνο που αυτή συνιστά για την κοινωνία. Όπως δε σχολιάστηκε από την θεωρία, το Δικαστήριο τολμά τη διεύρυνση της έννοιας των ιδιαίτερας σοβαρών εγκλημάτων, χωρίς να περιορίζεται στην κλασική

περίπτωση της τρομοκρατίας ή του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά εντάσσει στην έννοια αυτή εγκλήματα που, καταρχήν, δεν φαίνεται να στρέφονται κατά του πληθυσμού εν γένει.

Θα περάσουμε τώρα στο δεύτερο σκέλος της παρουσίασης, ήτοι στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου επί ζητημάτων σχετικών με εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, περιοριζόμενοι, όπως προαναφέρθηκε, στην παρουσίαση υποθέσεων που γεννήθηκαν στα πλαίσια του πειθαρχικού δικαίου:

B. Πτυχές του πειθαρχικού δικαίου αναφορικά με εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

1) Η εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ σε υποθέσεις που αφορούν εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας

Οι υποθέσεις πειθαρχικής φύσης με ιστορικό υπόβαθρο εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας ήχθησαν ενώπιον του ΕΔΔΑ κατόπιν προσφυγών δημοσίων υπαλλήλων στους οποίους είχαν επιβληθεί πειθαρχικές ποινές ή διοικητικά μέτρα, οι οποίοι διαμαρτύρονταν για παραβίαση των δικαιωμάτων τους που πηγάζουν από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

α) Η εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ

Θα αναφερθούμε σύντομα σε δύο υποθέσεις που είχαν ως αφορμή εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και στις οποίες το ΕΔΔΑ εφάρμοσε την πάγια νομολογία του, σύμφωνα με την οποία οι πειθαρχικές υποθέσεις δημοσίων υπαλλήλων εμπίπτουν καταρχήν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ ως υποθέσεις «αστικής φύσης», εξαιρουμένων μόνο των περιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζονται τα κριτήρια της νομολογίας Eskelinen και παλαιότερα Pellegrin (βλ. απόφαση Vilho Eskelinen κλπ. κατά Φινλανδίας της 19.4.2007, σύμφωνα με την οποία, η ιδιότητα του λειτουργού ή υπαλλήλου του κράτους εμποδίζει την εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, εφόσον αφενός μεν έχει ρητώς αποκλεισθεί από την εθνική νομοθεσία η πρόσβαση σε δικαστήριο για κατηγορία υπαλλήλων ή για διαφορές σχετικές με συγκεκριμένες θέσεις και, αφετέρου, ο αποκλεισμός αυτός στηρίζεται σε αντικειμενικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, υπό την έννοια ότι το αντικείμενο των σχετικών υποθέσεων σχετίζεται με την άσκηση δημόσιας εξουσίας ή θέτει εν αμφιβόλω τον ιδιαίτερο δεσμό εμπιστοσύνης και πίστης που συνδέει τον ασκούντα δημόσια εξουσία λειτουργό ή υπάλληλο με το κράτος).

ⓐ Υπόθεση Stojaković κατά Αυστρίας, της 9.11.2006 (αρ. πρ. 30003/02)

- Στην υπόθεση αυτή ο προσφεύγων, διευθυντής του ομοσπονδιακού ερευνητικού ινστιτούτου μικροβιολογίας της Αυστρίας, τιμωρήθηκε πειθαρχικά με χρηματικό πρόστιμο για τη διατύπωση σχολίων που θεωρήθηκαν ως σεξουαλική παρενόχληση κατά ορισμένων υπαλλήλων της υπηρεσίας του. Ακολούθως, μετατέθηκε σε άλλο πόστο, πράξη που θεωρήθηκε ως υποβιβασμός. Κατά της απόφασης περί μετάθεσής του προσέφυγε ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών, η οποία απέρριψε την προσφυγή.

- Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η πειθαρχική υπόθεση του προσφεύγοντος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του αρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ ως «αστικής φύσης», δεδομένου ότι τα καθήκοντά του δεν ήταν συνυφασμένα με την άσκηση δημόσιας εξουσίας ώστε να τεθεί ζήτημα εξαίρεσης από το αρ. 6 παρ. 1 (η υπόθεση είναι προγενέστερη της νομολογίας Eskelinen, εφαρμοστέα ήταν η νομολογία Pellegrin). Κατά τα λοιπά, θεώρησε ότι το αρμόδιο για τη μετάθεση όργανο εν προκειμένω έχει τα χαρακτηριστικά εκείνα ώστε να θεωρηθεί «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου αυτού (προεδρεύει δικαστής και τα μέλη του είναι νομικοί-δημόσιοι υπάλληλοι που ασκούν καθήκοντα σε καθεστώς ανεξαρτησίας με 5ετή θητεία, ελέγχει εξ υπαρχής την υπόθεση και αποφαινεται αμετάκλητα), στην προκειμένη δε περίπτωση έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του δικαιώματος του προσφεύγοντος σε δίκαιη δίκη, λόγω της έλλειψης δημοσιότητας της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής Προσφυγών και τη μη κλήτευση μαρτύρων, παρά τη διατύπωση σχετικού αιτήματος από τον προσφεύγοντα.

ⓑ Υπόθεση Čivinskaitė κατά Λιθουανίας, της 15.9.2020 (αρ. πρ. 21218/12)

- Στην πρόσφατη αυτή υπόθεση η προσφεύγουσα, εισαγγελική λειτουργός, τιμωρήθηκε πειθαρχικά με υποβιβασμό λόγω πλημμελούς άσκησης των καθηκόντων της ως επικεφαλής δημόσιας κατηγορού (Εισαγγελέως) σε υπόθεση που αφορούσε καταγγελίες για σεξουαλική κακοποίηση ανήλικης. Το συγκεκριμένο έγκλημα είχε λάβει μεγάλες διαστάσεις και έντονη δημοσιότητα στη Λιθουανία (μέσω του τύπου και μέσω πολιτικών παρεμβάσεων), λόγω της εμπλοκής και πολιτικών προσώπων και των αμφολεγόμενων θανάτων τριών κατηγορουμένων (οι δύο δολοφονήθηκαν) και του καταγγέλλοντος-πατέρα

της ανήλικης, ενόσω εκκρεμούσε η εισαγγελική έρευνα. Η προσφεύγουσα προσέφυγε ενώπιον των διοικητικών δικαστηρίων για την ακύρωση της σε βάρος της πειθαρχικής ποινής, χωρίς αποτέλεσμα.

- Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η πειθαρχική υπόθεση της προσφεύγουσας εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του αρ. 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ ως «αστικής φύσης», απέρριψε όμως τελικά την προσφυγή, με την οποία η αιτούσα επικαλέστηκε παραβίαση του δικαιώματός της σε δίκαιη δίκη επειδή δεν είχε δικαστεί από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο. Τούτο, διότι θεώρησε ότι η πειθαρχική διαδικασία σε βάρος της προσφεύγουσας ήταν σύμφωνη με το άρθρο 6 παρ.1, καθώς η πειθαρχική ποινή της επιβλήθηκε πράγματι για πλημμελή άσκηση των καθηκόντων της και όχι επειδή οι δικαστικές αρχές επηρεάστηκαν από τη μεγάλη δημοσιότητα, το πόρισμα κοινοβουλευτικής επιτροπής και τις παρεμβάσεις πολιτικών προσώπων (μεταξύ των οποίων και του Προέδρου της Λιθουανίας) που είχαν στηλιτεύσει τις διαδικασίες και ζητούσαν την πειθαρχική τιμωρία των εμπλεκόμενων προσώπων στην έρευνα της συγκεκριμένης υπόθεσης σεξουαλικής κακοποίησης.

β) Η εφαρμογή του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ (τεκμηρίου αθωότητας) σε πειθαρχικές δίκες σχετικές με σεξουαλικά εγκλήματα

Θα εστιάσουμε σε τρεις υποθέσεις σεξουαλικών εγκλημάτων, στις οποίες τέθηκε ζήτημα παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ από την παράλληλη ύπαρξη ποινικών και πειθαρχικών διαδικασιών κατά του ίδιου προσώπου (σχετικά με την πάγια, επί λοιπών υποθέσεων νομολογία του ΕΔΔΑ ως προς το τεκμήριο αθωότητας βλ. την απόφαση Allen κατά Ην. Βασιλείου, μείζονος συνθέσεως, της 12.7.2013, αρ. πρ. 25424/09). Οι προσφυγές στρέφονταν όλες κατά Τουρκίας και δημοσιεύθηκαν, η μεν πρώτη απόφαση στις 28.3.2017 και οι λοιπές δυο στις 23.1.2018:

ⓐ Υπόθεση Çoşkun κατά Τουρκίας, της 28.3.2017 (αρ. πρ. 45028/07)

- Ο προσφεύγων, αστυνομικός υπάλληλος, συνελήφθη κατόπιν καταγγελίας της πρώην συντρόφου του και σε βάρος του ασκήθηκε ποινική δίωξη για ληστεία, παράνομη κράτηση και απόπειρα βιασμού. Τα ποινικά δικαστήρια κατέληξαν στην αθώωσή του για τις δύο πρώτες κατηγορίες και στην καταδίκη του για επίθεση και ξυλοδαρμό, κατόπιν μετατροπής της κατηγορίας της απόπειρας βιασμού, αφού ελήφθη υπόψη η αλλαγή της μαρτυρικής κατάθεσης της κοπέλας, που τελικά ισχυρίστηκε ότι ο προσφεύγων δεν είχε αποπειραθεί να την βιάσει, αλλά, ύστερα από έντονη λογομαχία τους, την κακοποίησε σωματικά. Ωστόσο, με απόφαση του Αρείου Πάγου έπαυσε η ποινική δίωξη σε βάρος του προσφεύγοντος λόγω παραγραφής και για τα αδικήματα για τα οποία αρχικά καταδικάστηκε, ενώ η αθώωσή του κατά τα λοιπά κατέστη αμετάκλητη. Παράλληλα κινήθηκαν και πειθαρχικές διαδικασίες εναντίον του, οι οποίες κατέληξαν στην απόλυσή του από την Αστυνομία, με την αιτιολογία ότι διέπραξε τα πειθαρχικά αδικήματα της παράνομης κράτησης, της απόπειρας βιασμού και της απειλής με όπλο, όπως αυτά προβλέπονταν στο άρθρο 8 του σχετικού Πειθαρχικού Κανονισμού της Αστυνομίας. Τα διοικητικά δικαστήρια, ενώπιον των οποίων ο προσφεύγων προσέφυγε, απέρριψαν την προσφυγή με την αιτιολογία ότι η απαλλαγή από τις ποινικές κατηγορίες δεν αναιρεί τη δυνατότητα επιβολής πειθαρχικών ποινών για τα ίδια πραγματικά περιστατικά.

- Το ΕΔΔΑ συμπύκνωσε σε αυτή την απόφαση όλη τη νομολογία σχετικά με το **τεκμήριο αθωότητας** που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ ως προς την πρώτη όψη του, η οποία προστατεύει **ως διαδικαστική εγγύηση** του ποινικά διωκόμενου: Κατά τη νομολογία, για όσο χρόνο εκκρεμεί η ποινική δίκη και δεν έχει εκδοθεί απόφαση ποινικού δικαστηρίου, το τεκμήριο αθωότητας απαγορεύει στις δημόσιες αρχές να προβαίνουν σε πρόωρες κρίσεις ή ακόμη και στην έκδοση δικαστικών αποφάσεων με περιεχόμενο που καταφάσκει την *ποινική ενοχή* του κατηγορούμενου, η απαγόρευση δε αυτή καταλαμβάνει οποιαδήποτε διαδικασία κινείται παράλληλα προς την ποινική, άρα και την πειθαρχική, κατά μείζονα δε λόγο τους πειθαρχικούς δικαστές. Για τον λόγο αυτόν, το ΕΔΔΑ δίνει ιδιαίτερη σημασία στην επιλογή των κατάλληλων διατυπώσεων από τις αρχές όταν προβαίνουν σε σχετικές κρίσεις, ο δε έλεγχος αν παραβιάζεται το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ είναι πάντα περιπτωσιολογικός ανάλογα με το περιεχόμενο των σχετικών δικαιοδοτικών κρίσεων. Υπό το πρίσμα αυτό, πάντως, το ΕΔΔΑ δέχεται ότι το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ δεν απαγορεύει την παράλληλη κίνηση πειθαρχικών διαδικασιών κατά δημοσίων υπαλλήλων που διώκονται και ποινικά για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, ούτε υποχρεώνει τον πειθαρχικό δικαστή να αναστείλει τη διαδικασία ενώπιόν του ή να μην προχωρά στη διάγνωση της πειθαρχικής ευθύνης επί τη βάση άλλων, ενίοτε λιγότερο αυστηρών, κανόνων απόδειξης και στην επιβολή πειθαρχικών ποινών, ακόμη και αν υπήρξε ποινική απαλλαγή. Δεν ελέγχεται από πλευράς τεκμηρίου αθωότητας αυτή καθαυτή η ορθότητα της πειθαρχικής απόφασης, σύμφωνα με το ΕΔΔΑ. Ωστόσο (στο σημείο αυτό έγκειται ακριβώς η δυσκολία του πειθαρχικού δικαστή στον χειρισμό τέτοιων υποθέσεων), ανακύπτει ζήτημα παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας όταν, ελλείψει αμετάκλητης ποινικής καταδίκης, υπάρχει κρίση που καταλογίζει ποινική ευθύνη στον προσφεύγοντα για παράπτωμα που εν προκειμένω ελέγχεται από πλευράς πειθαρχικού δικαίου. Το πότε ακριβώς συμβαίνει κάτι τέτοιο είναι πολύ δύσκολο να διαπιστωθεί.

- Στην προκειμένη περίπτωση, το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ, διότι η επίμαχη απόφαση του διοικητικού δικαστηρίου διέγνωσε σαφώς την ποινική ενοχή του υπαλλήλου, χωρίς να περιέχει, δηλαδή, επιφύλαξη ή ρητή μνεία ότι η κρίση επί της ενοχής του περιορίστηκε αποκλειστικά στο πεδίο του πειθαρχικού δικαίου.

ⓐ Υπόθεση Seven κατά Τουρκίας, της 23.1.2018 (αρ. πρ. 60392/08)

- Ο προσφεύγων ήταν αξιωματικός της αστυνομίας και υπηρετούσε στην Άγκυρα. Σε βάρος του ασκήθηκε ποινική δίωξη για παράνομη κράτηση και βιασμό εν ώρα υπηρεσίας, κατόπιν καταγγελιών μιας γυναίκας. Ο ίδιος αρνήθηκε τις κατηγορίες, υποστηρίζοντας ότι η καταγγέλλουσα, η οποία φαινόταν μεθυσμένη, είχε ζητήσει τη βοήθεια του ίδιου και του συναδέλφου του που έκαναν περιπολία, αλλά είχε αρνηθεί να πάει στο Τμήμα, για το λόγο δε αυτό τη συνόδευσαν στο σπίτι του συναδέλφου του, όπου ο προσφεύγων, κατόπιν δικών της προκλητικών ενεργειών, διεγέρθηκε σεξουαλικά και εκσπερμάτισε, χωρίς όμως να αγγίξει με οποιονδήποτε τρόπο την καταγγέλλουσα. Σε βάρος του κινήθηκαν και πειθαρχικές διαδικασίες. Με αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου ο προσφεύγων αθώωθηκε των ποινικών κατηγοριών, δεδομένου ότι, ενώ αποδείχθηκε ότι, σε αντίθεση με τα υποστηριζόμενα από τον ίδιο, πράγματι είχε σεξουαλική επαφή με την καταγγέλλουσα, δεν αποδείχθηκε πέραν πάσης αμφιβολίας ότι αυτή η συνεύρεση έλαβε χώρα χωρίς της συναίνεσής της. Ωστόσο, η πειθαρχική δίωξη εναντίον του κατέληξε σε αντίθετο αποτέλεσμα, καθώς ο προσφεύγων κρίθηκε ένοχος των πειθαρχικών παραπτώματων της κατάχρησης εξουσίας και της σεξουαλικής επίθεσης (δεν έγινε δεκτό ότι τελικά υπήρξε σεξουαλική συνεύρεση με την καταγγέλλουσα, αλλά μόνο σωματική επαφή) και απολύθηκε από το Σώμα. Προσφυγή του κατά της πειθαρχικής απόφασης απορρίφθηκε από το Διοικητικό Πρωτοδικείο, το οποίο επιβεβαίωσε την κρίση περί σεξουαλικής επίθεσης, ενώ μετά την έκδοση της αμετάκλητης αθωωτικής ποινικής απόφασης δημοσιεύθηκε απόφαση του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου, το οποίο απέρριψε τελικά την προσφυγή του, χωρίς να εκφέρει κρίση σχετικά με την αθώωσή του.

- Το ΕΔΔΑ στην απόφαση αυτή επανέλαβε τις διαπιστώσεις της απόφασης Çoşkun, δεδομένου ότι εφαρμόστηκε η ίδια νομοθεσία (πειθαρχικό δίκαιο αστυνομικών) και η νομολογία των διοικητικών δικαστηρίων ήταν η ίδια. Ειδικότερα, έκρινε ότι υπήρξε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του τεκμηρίου αθωότητας, δεδομένου ότι, πρώτον, η σεξουαλική επίθεση και ο βιασμός προβλέπονταν τόσο ως ποινικό αδίκημα όσο και ως πειθαρχικό, άρα το πρόβλημα ξεκινούσε από την ίδια την τουρκική νομοθεσία που δεν διευκρίνιζε αν έπρεπε να προηγηθεί η διαπίστωση από πλευράς ποινικού δικαίου της διάπραξης του αδικήματος, δεύτερον, καθ' όλη τη διάρκεια της πειθαρχικής διαδικασίας ο πειθαρχικός διωκόμενος αναφερόταν ως «κατηγορούμενος» και γινόταν μνεία στο αδίκημα της σεξουαλικής επίθεσης χωρίς να προκύπτει ότι αυτή περιοριζόταν μόνο στη σφαίρα του πειθαρχικού δικαίου και, τρίτον, με δεδομένα τα ανωτέρω, η κρίση των διοικητικών δικαστηρίων ότι ο προσφεύγων συνευρέθηκε με την καταγγέλλουσα χωρίς τη θέλησή της, όπως αυτή διατυπώθηκε, ισοδυναμούσε, κατά το ΕΔΔΑ, με κρίση σχετικά με την ενοχή του υπαλλήλου για βιασμό.

-- Κατά τη γνώμη μας, η στάση αυτή του ΕΔΔΑ στις δύο αυτές υποθέσεις, μπορεί να δημιουργήσει ερωτηματικά σχετικά με το πραγματικό εύρος της εξουσίας του πειθαρχικού δικαστή να επιληφθεί περιπτώσεων που συνιστούν παράλληλα πειθαρχικά και ποινικά αδικήματα και μάλιστα χωρίς να ανησυχεί μήπως τυχόν κρίση του σχετικά με την υπαγωγή των πραγματικών περιστατικών στο πειθαρχικό αδίκημα συνιστά απαγορευμένη υποκατάσταση του ποινικού δικαστή στο έργο του. Όμως, στην πραγματικότητα αυτό που ζητάει το δικαστήριο του Στρασβούργου είναι να περιοριστούν οι πειθαρχικές αρχές και ακολούθως τα δικαστήρια «στα του οίκου τους» και να μην εκφέρουν κρίση που να καταλήγει στο ότι διαπράχθηκε ποινικό αδίκημα, πριν αποφανθούν τα έχοντα τη σχετική δικαιοδοσία ποινικά δικαστήρια. Είναι άλλο όμως το ζήτημα με πόση αυστηρότητα θα αντιμετωπίσει το δικαστήριο του Στρασβούργου την κάθε υπόθεση, καθώς η κρίση του είναι αυστηρά περιπτώσιολογική. Από πλευράς ελληνικού δικαίου, ενδεχομένως το ΕΔΔΑ να θεωρούσε αρκετό έναν νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών και την υπαγωγή τους σε πειθαρχικό αδίκημα χωρίς ο χαρακτηρισμός αυτός να ταυτίζεται με ποινικό αδίκημα: η χαρακτηριστικά αναξιοπρεπής συμπεριφορά δημοσίου υπαλλήλου εντός ή εκτός υπηρεσίας θα μπορούσε να δώσει μια διέξοδο διαφυγής από την «παγίδα» παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας ως διαδικαστικής εγγύησης, δεδομένου ότι το πειθαρχικό αυτό παράπτωμα είναι διατυπωμένο με αρκετά γενικό τρόπο, ώστε να μπορούν να υπαχθούν στο εννοιολογικό του περιεχόμενο οι περιπτώσεις εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, χωρίς να είναι αναγκαία η κρίση των διοικητικών αρχών σχετικά με την ενοχή του εγκαλούμενου από ποινική σκοπιά.

ⓐ Υπόθεση Güç κατά Τουρκίας, της 23.1.2018 (αρ. πρ. 15374/11)

- Στην υπόθεση αυτή το ΕΔΔΑ ήχθη σε αντίθετη κρίση, εκτιμώντας διαφορετικά τη συμπεριφορά των δημοσίων αρχών μόνο, πάντως, κατά το στάδιο όπου εκκρεμούσαν οι ποινικές διαδικασίες και πριν από την έκδοση ποινικής απόφασης.

- Ο προσφεύγων, ο οποίος ήταν επιστάτης στο Δημόσιο Κέντρο για την Εκπαίδευση, κατηγορήθηκε για σεξουαλική παρενόχληση ανήλικης μαθήτριας του γειτονικού δημοτικού σχολείου, η οποία έπασχε από ελαφρά νοητική υστέρηση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη μοναδική μάρτυρα της υπόθεσης, δασκάλα του δημοτικού σχολείου, όταν η ίδια μπήκε ένα πρωινό στην αίθουσα διδασκαλίας, διαπίστωσε ότι τα φώτα ήταν κλειστά και είδε τον προσφεύγοντα να κάθεται σε ένα θρανίο έχοντας τα πόδια του ανοιχτά σε ανάρμοστη στάση και τη μαθήτρια στην αγκαλιά του, μόλις δε ο προσφεύγων αντιλήφθηκε την είσοδο της δασκάλας στην αίθουσα, έσπρωξε μακριά το κορίτσι πανικόβλητος. Σύμφωνα με τη μάρτυρα, της δόθηκε η εντύπωση ότι ο προσφεύγων ετοιμαζόταν να ασελήσει σε βάρος της μαθήτριας. Ο ίδιος αρνήθηκε τις κατηγορίες, υποστηρίζοντας ότι ενώ καθάριζε την αίθουσα, προσέφερε ένα σνακ (κουλούρι) στην ανήλικη κι εκείνη τον αγκάλιασε με σκοπό να τον ευχαριστήσει, έχασε όμως την ισορροπία του και γι' αυτό βρέθηκε σε στάση αγκαλιάς με τον κορίτσι πάνω του στο θρανίο, όπως τους είδε η δασκάλα. Κατά του προσφεύγοντος ασκήθηκε ποινική δίωξη για σεξουαλική κακοποίηση και επίθεση κατά ανηλίκου, παράλληλα δε κινήθηκαν και πειθαρχικές διαδικασίες σε βάρος του για το παραπάνω συμβάν. Τα ποινικά δικαστήρια κατέληξαν στην αμετάκλητη αθώωσή του λόγω αμφιβολιών, δοθέντος ότι η διανοητική κατάσταση του θύματος δεν επέτρεπε την κατάθεσή της στη δίκη, ενώ η μοναδική μαρτυρία θεωρήθηκε ότι περιείχε αντιφάσεις και προσωπικές εκτιμήσεις της δασκάλας ως προς το τι πραγματικά συνέβη, ενώ δεν βρέθηκαν ίχνη τραυματισμού στο θύμα από το υποτιθέμενο σπρώξιμό της. Ωστόσο, τα πειθαρχικά όργανα κατέληξαν σε διαφορετικό συμπέρασμα. Ερμηνεύοντας το ενώπιόν τους αποδεικτικό υλικό, δέχθηκαν ότι έλαβαν χώρα τα πραγματικά περιστατικά όπως περιγράφηκαν στη μαρτυρία της δασκάλας, λαμβάνοντας δε υπόψη και την κατάθεση του διευθυντή του δημοτικού σχολείου, έκριναν τον προσφεύγοντα ένοχο για αναξιοπρεπή συμπεριφορά λόγω παρενόχλησης (δεν χρησιμοποιήθηκε ο όρος σεξουαλική, κάτι στο οποίο δόθηκε σημασία στη μετέπειτα κρίση του ΕΔΔΑ) και του επέβαλαν την ποινή της οριστικής παύσης. Τα διοικητικά δικαστήρια απέρριψαν προσφυγή του κατά της εν λόγω πειθαρχικής ποινής, κρίνοντας ότι δεν είναι υποχρεωτική η αναστολή της ενώπιόν τους διαδικασίας μέχρι να εκδοθεί απόφαση από το ποινικό δικαστήριο και επιβεβαιώνοντας την κρίση των πειθαρχικών οργάνων.

- Το ΕΔΔΑ δέχθηκε εν προκειμένω ότι δεν παραβιάστηκε το τεκμήριο αθωότητας του προσφεύγοντος, διότι τα πειθαρχικά όργανα και, ακολούθως, τα πειθαρχικά δικαστήρια, δεν είναι υποχρεωμένα να αναμείνουν την απόφαση του ποινικού δικαστηρίου αλλά δύνανται να εξετάσουν την υπόθεση από πλευράς πειθαρχικού δικαίου με βάση τους κανόνες του δικαίου αυτού. Ενόψει δε των συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών, έγινε δεκτό ότι δεν υπήρξε πρόωρη κρίση των πειθαρχικών οργάνων σχετικά με την ενοχή του εγκαλούμενου από πλευράς ποινικού δικαίου, δοθέντος ότι ο προσφεύγων κρίθηκε πειθαρχικά ελεγκτέος για αναξιοπρεπή συμπεριφορά λόγω εν γένει παρενόχλησης ανηλίκου που δεν ταυτίζεται με τον ποινικό αδίκημα της σεξουαλικής παρενόχλησης και που, κατά το ΕΔΔΑ, στοιχειοθετείται όταν η προσωπική σφαίρα ενός ατόμου, συμπεριλαμβανομένης της αξιοπρέπειάς του, παραβιάζεται από μη συναινετική σωματική ή προφορική επαφή.

○ Στην προαναφερθείσα απόφαση Seven το ΕΔΔΑ απασχολήθηκε και με την έτερη όψη προστασίας που παρέχει το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Η προστασία αυτή από το τεκμήριο αθωότητας ενεργοποιείται μετά την περάτωση της ποινικής δίκης, όταν αυτή λήγει οριστικά χωρίς να εκδοθεί καταδικαστική απόφαση (είτε λόγω αμετάκλητης αθώωσης, είτε λόγω τερματισμού των ποινικών διαδικασιών π.χ. με απαλλακτικό βούλευμα). Το τεκμήριο αθωότητας απαγορεύει να τίθεται υπό αμφισβήτηση η αθωότητα του εγκαλούμενου κατά τη διάρκεια διαδικασιών που κινούνται παράλληλα με την ποινική και έπονται αυτής ως προς την τελική τους κρίση. Όπως παρατηρεί το ΕΔΔΑ, αν ο προσφεύγων αντιμετωπίζεται ως ένοχος από τα πειθαρχικά όργανα ενώ έχει ήδη αμετάκλητα αθωωθεί ποινικά, διακυβεύεται η φήμη και η υπόληψή του στην κοινωνία, με αποτέλεσμα να έλκεται σε εφαρμογή όχι μόνο το άρθρο 6 παρ. 2 αλλά και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ περί σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (βλ. αναλυτικά και απόφαση Allen).

- Στην προκειμένη περίπτωση, το ΕΔΔΑ εύλογα κατέληξε σε παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας του προσφεύγοντος, δεδομένου ότι, παρά το ότι έγινε επίκληση, ενώπιον του πειθαρχικού δικαστή, της αμετάκλητης αθώωσής του από τα ποινικά δικαστήρια και τέθηκε υπό αμφισβήτηση η πειθαρχική του καταδίκη για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, το Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο της Τουρκίας ουδέποτε έλαβε υπόψη του την ποινική απόφαση και τελικά επικύρωσε την πειθαρχική του τιμωρία.

2) Εφαρμογή του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ σε υπόθεση ακραίων σεξουαλικών πράξεων που απασχόλησε πειθαρχικά και ποινικά

Ολοκληρώνουμε την παρούσα εισήγηση με μια αναφορά σε απόφαση του ΕΔΔΑ που αφορούσε το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής ζωής (αρ. 8 παρ. 1 της ΕΣΔΑ). Η υπόθεση αυτή σχετίζεται με σεξουαλική συμπεριφορά, έστω κι αν δεν αφορά *stricto sensu* εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, έχει και πειθαρχική χροιά και μάλιστα αφορά δικαστικό λειτουργό:

⑩ Υπόθεση Κ.Α και Α.Δ. κατά Βελγίου, της 17.2.2005 (αρ. πρ. 42758/98 και 45558/99)

- Στην υπόθεση αυτή ο Κ.Α., δικαστικός λειτουργός και ο Α.Δ., ιατρός, συμμετείχαν σε σεξουαλικές πρακτικές σαδομαζοχιστικού περιεχομένου μαζί με τη σύζυγο του δικαστή. Επί 6 έτη σύχναζαν σε σαδομαζοχιστικό κλαμπ του Βελγίου, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο έρευνας των αστυνομικών αρχών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι έρευνες να φτάσουν ως τους προσφεύγοντες, οι οποίοι διώχθηκαν ποινικά και τελικά καταδικάστηκαν, μαζί με τρία άλλα πρόσωπα, για πρόκληση εκ δόλου σωματικής βλάβης στη σύζυγο, περαιτέρω δε ο δικαστής καταδικάστηκε και για ηθική αυτουργία σε ανηθικότητα ή πορνεία, επειδή ωθούσε τη σύζυγό στην αναζήτηση προσώπων για την άσκηση τέτοιων πρακτικών με εκείνη ως «θύμα» και μάλιστα επ'αμοιβή. Σύμφωνα με τα ποινικά δικαστήρια, οι σαδομαζοχιστικές πρακτικές των προσφευγόντων ασκούσαν σε τέσσερα στάδια, από τα οποία το τελευταίο ήταν το πιο βίαιο και λάμβανε χώρα εκτός των σαδομαζοχιστικών κλαμπ. Κατά το στάδιο αυτό και όπως προέκυψε από το σχετικό οπτικοακουστικό υλικό, η φύση των πρακτικών που ασκούσαν οι προσφεύγοντες ήταν τέτοιας σκληρότητας και βιαιότητας, προκαλώντας ανατριχιαστικές σωματικές βλάβες στο θύμα, που αυτές απαγορεύονταν ακόμα και στους κόλπους του σαδομαζοχισμού, για το λόγο δε αυτό οι προσφεύγοντες νοίκιαζαν ιδιωτικούς χώρους για να τις ασκούν εκτός του κλαμπ. Αποδείχθηκε δε ότι οι προσφεύγοντες, κατά τη διάρκεια των σαδομαζοχιστικών πρακτικών, δεν σταματούσαν να προκαλούν ακραίας βιαιότητας σωματικές βλάβες στη σύζυγο του ενός παρά τις επανειλημμένες εκκλήσεις της, με χρήση της συμφωνημένης λέξης-κλειδί, να σταματήσουν. Επομένως, κρίθηκε ότι οι πρακτικές αυτές ήταν τόσο σοβαρές, βίαιες, σοκαριστικές και σκληρές, που κατέληγαν σε προσβολή της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και της υγείας θύματος και δεν θα μπορούσαν να είναι ανεκτές από την κοινωνία, καθώς εξέφευγαν του πεδίου του απαραβίαστου της ιδιωτικής ζωής (εν προκειμένω της σεξουαλικής) μεταξύ συναινούντων ενηλίκων σε ιδιωτικούς χώρους και ενέπιπταν στις διατάξεις του κοινού ποινικού δικαίου περί παραβίασης της σωματικής ακεραιότητας του άλλου. Εξάλλου, με απόφαση του Αρείου Πάγου ο προσφεύγων δικαστικός λειτουργός παύθηκε οριστικά από τη θέση του με την αιτιολογία ότι οι πράξεις του υπονόμευσαν το κύρος της δικαιοσύνης. Ενώπιον του ΕΔΔΑ οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι από την καταδίκη τους παραβιάστηκε, μεταξύ άλλων, το δικαίωμά τους σε σεβασμό της ιδιωτικής τους ζωής, καθώς καμιά πράξη τους δεν έλαβε χώρα εκτός του ιδιωτικού τους χώρου, όλες άπτονταν της σεξουαλικής τους ζωής ως πτυχής του ιδιωτικού βίου και, τελικά, δεν υπήρξε κάποιος σοβαρός τραυματισμός των συμμετεχόντων.

- Το ΕΔΔΑ επανέλαβε πάγια νομολογία του σύμφωνα με την οποία η επιλογή του είδους της σεξουαλικής ζωής και του τρόπου άσκησης αυτής ανήκει καταρχήν στην ιδιωτική σφαίρα του ατόμου και χρήζει σεβασμού κατ'άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, συνδέεται δε με το δικαίωμα διάθεσης του σώματος του ατόμου σύμφωνα με τις αντιλήψεις του και ανάγεται, εν τέλει, στην προσωπική του αυτονομία. Είναι όμως δυνατή η επέμβαση στην άσκηση του δικαιώματος αυτού υπό τους όρους που προβλέπει το εν λόγω άρθρο, το δε ποινικό δίκαιο δεν μπορεί, καταρχήν, να επέμβει στον τρόπο άσκησης της σεξουαλικής ζωής, εφόσον αυτή είναι προϊόν συναίνεσης μεταξύ ενηλίκων, παρά μόνο για ιδιαίτερος σοβαρούς λόγους. Στην προκειμένη περίπτωση, το ΕΔΔΑ απέρριψε την προσφυγή με το σκεπτικό ότι υπήρξε μεν επέμβαση στην ιδιωτική ζωή των προσφευγόντων, πλην όμως αυτή προβλεπόταν από τον νόμο, εξυπηρετούσε νόμιμο σκοπό (προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών των άλλων, δημόσια υγεία) και ήταν αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία. Επομένως, δεν παραβιάστηκε η αρχή της αναλογικότητας, δοθέντος ότι το δικαίωμα του θύματος στον σεβασμό της δικής του σεξουαλικής ζωής δεν έγινε σεβαστό, το δε δικαίωμα αυτό αποτελεί το όριο για την άσκηση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων. Εξάλλου, το ΕΔΔΑ υιοθέτησε το σκεπτικό των ποινικών δικαστηρίων περί σταδιακής κλιμάκωσης των βιαιοτήτων και έλλειψης ελέγχου της κατάστασης των συγκεκριμένων πρακτικών, σε σημείο που και οι ίδιοι οι προσφεύγοντες ομολόγησαν ότι δεν γνώριζαν πού θα κατέληγαν.

- Αξίζει να παρατηρηθεί, πάντως, ότι το ΕΔΔΑ απέδωσε βαρύνουσα σημασία στο ότι οι προσφεύγοντες δεν συμμορφώθηκαν προς τους συνήθεις κανόνες άσκησης των σαδομαζοχιστικών πρακτικών, χάνοντας τον έλεγχο λόγω κατανάλωσης αλκοόλ και αγνοώντας τις εκκλήσεις της παθούσας για τον τερματισμό των βιαιοπραγιών, άρα βάρυνε ιδιαίτερα η τελική έλλειψη συναίνεσης του θύματος της σωματικής βλάβης. Δεν αναφέρθηκε συγκεκριμένα στο ότι, εφόσον υπήρξε σωματική βλάβη, οι πρακτικές αυτές θεωρούνται πλέον αντικείμενο ενδιαφέροντος του ποινικού δικαίου, παρόλο που κάτι τέτοιο έμμεσα συνάγεται από το περιεχόμενο της απόφασης, καθώς γίνεται μνεία στην εμπειριστατωμένη κρίση των ποινικών δικαστηρίων του Βελγίου. Ήδη, εξάλλου, με παλαιότερη απόφαση σε μείζονα σύνθεση (Laskey κλπ κατά Ην. Βασιλείου, της

19.2.1997), το ΕΔΔΑ είχε απορρίψει αντίστοιχη προσφυγή, κρίνοντας δικαιολογημένη από πλευράς άρθρου 8 της ΕΣΔΑ την ποινική τιμωρία σαδομαζοχιστικών πρακτικών που είχαν οδηγήσει σε πολλαπλούς τραυματισμούς των θυμάτων.

Επίλογος

Σαν τελικό συμπέρασμα της παρούσας εισήγησης, θα παρατηρούσα ότι, αν εξαιρέσει κανείς ορισμένα ερμηνευτικά ζητήματα ουσιαστικού πειθαρχικού δικαίου (όπως είναι η έννοια της σεξουαλικής παρενόχλησης), η νομολογία των ευρωπαϊκών δικαστηρίων, όπως έχει διαμορφωθεί με αφορμή εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας, δεν χαρακτηρίζεται από στοιχεία ειδικότητας ως προς το συγκεκριμένο αντικείμενο, αλλά αντιμετωπίζει κλασικές έννοιες του δικαίου και νομικά ζητήματα που ανακύπτουν παγίως, όπως είναι η έκταση του ακυρωτικού ελέγχου του πειθαρχικού δικαστή, τα διαδικαστικά δικαιώματα των διαδίκων, η έννοια της δημόσιας ασφάλειας και πάγια ζητήματα ερμηνείας και εφαρμογής των άρθρων της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, παραμένοντας, ωστόσο, το ίδιο ενδιαφέρουσα από κάθε πλευρά.

Ευχαριστώ πολύ!